

MIKKO PELTTARI

”Me emme tarvitse kaikkea tätä paskaa!”

Bifo Berardin haastattelu

Istun harmaana kevätpäivänä Bifona tunnetun media-aktivistin ja filosofin Franco Berardin (s. 1949) kanssa Vuosaaren sataman terminaalissa. Ilmapiiri on kuin hajuttomassa miestenhuoneessa, aivan muista maailmoista kuin Suomenlinnan holvikaaret, joiden suojassa pidetystä Mollecular-yhteisön työpajasta saavuimme juuri. Läpikulkuun suunnitellussa terminaalissa ei myydä edes kahvia, eikä täällä tosin ketään muita istukaan. Berardi pälyilee, sillä linja-autokuljetus Rostockin lauttaan saapuu. Jouduimme ujuttamaan haastattelutovin taksimatkalta ja satamaan, koska Islannista ilmoille syljetty tuhkapilvi sotki sokeassa röyhkeydessään kunnan ihmisten aikataulut perin juurin. Tuhkan vuoksi aiottua aiemmin päättynyt seminaari kantoi kuitenkin hedelmiä.

Berardi kokoo: ”Alun perin työpajan teemana oli subjektivaation mahdollisuus. Suomenlinnan seminaarin ja muidenkin lähiaikoina pitämieni luentojen keskeiseksi puheenaiheeksi nousivat psykosfäärin häiriöt – konkreettisesti nyt lentoliikenteen häiriintyminen. Usein huomaan puhuvani yksilöllistymisestä, työstä, prekarisaatiosta, kognitariatista, tietotyöstä ja niihin liittyvistä ongelmista aina kyllästymiseen asti, vaikka mahdollisuus muuttaa ajatteluamme piilee siellä, mitä emme vielä tiedä, äkillisissä tapahtumissa, yllättävässä häiriössä.”

Kuten Eyjafjalla-jäätikön tulivuorenpurkauksessa.

”Siitä juuri tänään, eilen ja vielä huomennakin. Olemme puhuneet paljon häiriön käsitteestä, ja tulivuori on tyypillinen häiriömetafora, mutta sen merkitys ei siihen tyhjene. Tämä purkaus uhkasi yhtäkkiä Euroopan yhteiskunnallista ja tiedollista koskemattomuutta. Euroopan kognitiivinen ja toiminnallinen alue muuttui hetkessä. Tämä on mielestäni mitä onnekkain sattuma! Ei suinkaan minulle, koska edessäni on raskas ja pitkä matka takaisin Italiaan, mutta filosofisesta näkökulmasta tämä on onnenpotku. Tulivuori on paras metafora ongelmalle tai tilanteelle, joka näyttäytyy meille täysin jähmetyneenä, luoksepääsemättömänä ja maahan painettuna. Mutta sitä se ei ole, koska syvällä piilee voimia, jotka vastaansanomattomasti vaativat pursuta pintaan.”

Kun saavuin aiemmin lautalla kevätrännän ja katu-pölypilven samentamaan Suomenlinnaa, vanhentuva herra kertoi kovaan ääneen, kuinka islantilaista tuhkaa on nyt kaikkialla. Hampaissa oikein narskuu. Kevään purkaus maisemoi Eurooppaa uudestaan kognitiivisella tasolla. Ironisesti jo toisen kerran parin vuoden sisään muun Euroopan ham-

paiden välissä rutisee syrjäkolkka Islanti, hyvässä ja pahassa. Berardi näkee analogioita syksyn 2008 finanssiromahduksen ja tämänkertaisen tulivuorenpurkauksen välillä.

”Kyllä, *cash and ash*. Itse asiassa näen yhteyden vuoden 2008 finanssiromahduksen ja sitä seuranneen mukaelpymisen ja nykytilanteen välillä. On muistettava, että kyseessä oli vain finanssipääoman elpyminen, ei koko yhteiskunnan. Nyt uusi aalto taloudellisia ongelmia räjähti taivaallemme: Kreikan kriisi, tulevat Espanjan ja Portugalin kriisit ja niin edelleen. Ja juuri nyt taloudellisen koskemattomuuden, horjuvan eurooppalaisen yhtenäisyyden ja luonnon suhde nousee keskiöön. Tulivuori on tässä yhtälössä luonto, mutta purkauksessa vapautuvat myös padotut affektimme. Tulivuori on eroottinen ihmiskeho, kaikki kauan sitten unohtunut ihmisen ruumiillisuus, kaikki mikä oli peruutettu, kielletty ja tiettyssä mielessä unohdettu uusliberalistisen kapitalismin yhdenytymisen ansiosta. Mutta ihmisen kehollisuus on meissä magmana syvällä. Se räjähtää.”

Vuosituhannen tiekartat

Nyt kun emme voi liikkua totuttuun tapaan, ihmiset eivät yhtäkkiä olekaan niin liukkaita ja lasisia. Maailma ympärillä jälleen ja yllättäen tarttuu meihin, koskettaa meitä. Mihin muihin ensimmäisen vuosikymmenen suuriin häiriöihin meidän tulisi suunnata katseemme?

”Vuosituhhat alkoi, näetkös, tuplaräjähdyksellä. Yhtäältä räjähti vastakulttuurin liikehdintä, Seattlen mellakat 1999 ja Genova 2001, se oli eettinen räjähdys. Toisaalta räjähti, sanottakoon vaikka ’suisidaalinen ruumis’. WTC-isku ei ollut mielestäni niinkään terro-

”Viime vuosikymmen oli epätoivon ja halvaannuksen vuosikymmen. Sen ohi ja yli liikkuminen vaatii mahdollisuuksia kuvitella tulevaisuutta toisin.”

ristihyökkäys, vaikka se triviaalisti tietenkin oli juuri sitä. Syyskuun 11:n pohjimmaiset merkitykset eivät kuitenkaan olleet terrorismi tai itsemurha. 19 nuorta ihmistä ei tapa itseään, koska Allah ja neitsyet odottavat heitä tai koska Allah haluaa sotaan tai muuta vastaavaa paskaa. Iskun tehneet eivät valinneet Allahia, he valitsivat kuoleman, he valitsivat koston. He yrittivät pärjätä nöyryytyksen kanssa. Siispä nämä kaksi vuosikymmentä määrittänyttä tapahtumaa olivat täysin vastakkaiset. Toinen on protestin, elämän ja eettisen affirmaation räjähdys, toinen taas itsemurhan, negaation ja kuoleman.”

Sanoa ei ja sanoa kyllä.

”Täsmälleen. Tässä kaksoisräjähdyksessä, näethän, subjektivaatio ja yksilöllisyys ikään kuin halvaantuu. Nyt on nähtävissä subjektin halvaannus. Näiden räjähdysten keskellä on talouden romahdus keväällä 2000, kun virtuaalinen verkkotalous räjähti ja antoi uuden näyn työn ja elämän suhteesta. 90-luvun uusi talous oli hyvin edistyksellistä. Tietokäytön ja sijoituspääoman suhde oli yhdenlainen liittouma, energioiden yhtymä. Dotcom-kokemus oli uusi mahdollisuus ja kokemus, joka loi vuorostaan uusia näkökulmia. Lopulta uusi liitto ei kuitenkaan kestänyt, ja vuosituhannen alun dotcom-romahdus oli takaisinkytkentä vanhaan pääomaan.”

Uudesta syntyneet valloitetut alueet, tai ei-alueet ja uudet maisemat, jotka ensimmäisellä vuosikymmenellä syntyivät, ovat epätoivon maisemia, koska eettinen liike ei voittanut. Liike kukistettiin, kun Bush ja Cheney kysivät lopulta käynnistämään sotansa. Tässä samaan aikaan vanha vuosikymmen kasvaa sotaanäyttämön rinnalla. Vuosikymmenen poliittiset massat kutistuvat, islamistit vetäytyvät, Virginia Tech, Columbine, tämä kaikki on epätoivon kasvua. Ja sodan silmät tuhoavat kaikki subjektivaatioprosessin mahdollisuudet. Viime vuosikymmen oli epätoivon ja halvaannuksen vuosikymmen. Tämän murheen ohi ja yli liikkuminen vaatisi jotakin, mikä antaisi meille mahdollisuuden muuttaa se, miten kuvittelemme tulevaisuutta.

Seattlen, Genovan ja muiden polttopisteiden kaduilla räjähtänyt 90-luvun aktivismin paineistama eettinen liike saa Berardin mukaan jatkoa kognitariaatin, tietotyöproletariaatin, taistelussa. Taisteluita ei kuitenkaan

voiteta mielenilmauksissa ja mellakoissa, vaikka näiden foorumien kamppailuista ei olekaan tullut yhtään merkityksellisempiä. Uuden viestintä- ja tietoteknologian triumfi on mahdollistanut prekarisaation ja ihmisen sisäsyntyisyyttään vaihkeaisen ja totaalisen alistamisen, ja silti teknologia voi antaa tilan myös vastaotteelle. Katu ja katukivi ovat monisäteisen liikkeen symboleita, mutta uusi solidaarisuus ja uusi ihmisten yhteistyö syntyy Berardin mukaan verkostoissa.

Unohdetut kehot

Aamupäivällä Suomenlinnassa Berardi joutui lepäämään osan seminaarista aamuisen migreenikohtauksensa takia. Yleisradion ruotsinkielisen nuorisokanavan Radio X3M:n toimittaja saapui paikalle ja kiilasi haastatteluvuorossa eteeni jututtamaan Berardia, joka oli silminnähdessä innoissaan, että Suomen yleisradioyhtiön ruotsinkielinen kanava on *extreme leftist*.

Väärinkäsityksestä huvittuneena rohkemin onneksi hiipi lähemmäksi kuuntelemaan haastattelua. Toimittaja kysyi toistuvasti Berardilta, kolmenkymmenen vuoden takaiselta piraattiradiokonkarilta, miten radio voisi nykyisin olla vapaampaa ja miten median tekijät voisivat ottaa tilaa haltuunsa.

Mutta miten sukupolvemme voisi olla radikaalimpi, miten voisimme asettaa rajat vanhempiammekin korkeammalle?

”Miksi haluaisit olla enemmän radikaali, enemmän *extreme*, enemmän kuin vanhempanne tai ylipäänsä enemmän yhtään mitään? Autonomisuus on oikea ongelma, pitää keskittyä olemaan autonominen. Autonomisuuden vihollisia ovat pakkomielteet, pakkomielle kilpailla, tehdä työtä, olla tuottava ja kiihdyttää kasvua. Kapitalismi pakottaa ihmiset teknologian voimin tekemään kaiken yhä kovempaan tahtiin. Käyttäksemme omaa unohtunutta kehosuhdettamme meidän pitää löytää mahdollisuus ymmärtää jälleen ihmisen eroottisuutta. Ollakseen nykyään vallankumouksellinen täytyy pystyä löytämään hitaita tiloja, sosiaalisten suhteiden uudelleeninhimillistämisen tiloja. Tämä ei missään nimessä tarkoita teknologian tai kulttuurin unohtamista.”

X3M:n toimittajan kirkassilmäinen huoli siitä, miten nykyisin voisi olla vapaampi tai radikaalimpi, on aiheellinen ja samalla absurdi. Jos on vapaa, on vapaa ja se siitä, mistään ”vapaammasta” on turha puhua. Pakkomielteiden syyt ovat Berardin katsannossa kehollisia. Edellä mainittujen rikkauksien ja ennennäkemättömien mahdollisuuksien tulisi asettua tasapainoon unohdetun eroottisuutemme kanssa. Tasapaino on tärkeämpi kuin minkään enemmän hamuaminen tai yksikään superlatiivi, kun niiden alta uhkaa kadota kehollinen kokemus. Berardin mukaan kykymme tunkea läheisyyttä, mahdollisuutemme aitoihin eroottisiin kohtaamisiin ja mahdollisuus solidaarisuuteen ovat painumassa unohduksiin. Tasapaino itsemme ja yltäkylläisyytemme välillä on mielikuvituksemme suuri solmu.

Berardin mukaan ihmisen ruumiillisuus on kapitalismissa alistettu kaupankäynnin, häpeän ja yksityisen alle niin, että ihmisen alastomasta kauneudesta ja yhteisestä nautinnosta puhuminen käy yhä hankalammaksi. Eroottisuuden ja ruumiillisuuden kysymys läpäisee psykosfääriin. Avoin kehollinen suhde itseen ja toisiin ihmisiin nousee väistämättä maanisen 24/7-alistamisen ja -alistumisen, rakenteellisen väkivallan ja itseinhoisen katkeroitumisen koneistoja vastaan. Se muuttaa käsityksen ajasta ja mittasuhteista, lämmin iho taistelee hetkistä kauppaeskusten kanssa. Oma lihamme lienee yksi syvimmin uinutettuja tulivuoria. Kehollisuuden herättäminen vaatisi mielikuvitusta. Toimittajan huoli oli nimenomaan mielikuvituksellinen ongelma. Unohdetun kehollisuuden vankilassa mahdollisen ja ajateltavan sfääri supistuu. Mikään ei ole totta ja kaikki on sallittua, kuten vuoren vanhus sanoo.

Kehollisuuden uudelleenkuvittelemisesta mieleeni tuli Slavoj Žižekin slogan tai vasta-slogan, ettei filosofien tulisi muuttaa maailmaa, vaan maailma tulisi ajatella uudestaan. Mitä ajattelet siitä?

”Tavallaan olen samaa mieltä, koska se ei ole idealistista affirmaatiota. En vain sanoisi, että pitää ajatella, vaan kuvitella uudestaan. Ja tietysti jos haluaa, tuntee uudestaan, havaita uudestaan maailma. Kyseessä ei niinkään ole ajattelun ongelma. Žižekillä on toki joitakin poliittisia lähtökohtia, joihin en voi yhtyä. Ennen kaikkea on kuitenkin kyse mielikuvituksesta ja havaintokyvystä – erityisesti eroottisesta ja kehollisesta havaintokyvystä. Juuri tämä puoli näkemisestämme on jäänyt ja jähmettynyt viime vuosikymmenellä. Kyky ajatella ja havaita maailmaa eroottisena läsnäolona, mahdollisena seikkailuna, mahdollisena yhteisenä rikastumisena ja nautintona. Elämän prekaarisuus näyttää maailman pelottavana maailmana, tulevaisuuden pelottavana tulevaisuutena. Suuri keksintö olisi käyttää koko mielikuvitustamme ja havaintokykyämme nähdäksemme maailman uutena.”

Pisarat työn valtameressä

Olisiko niin, että käsillä oleva monitahoinen kriisi on kuvaamassasi jatkumossa jossain suhteessa kapitalismin ja yhteiskuntamme metafysisen kriisi? Puhut

usein sairaudesta ja psykopatologioista, olisiko tässä analogia?

”Minun diagnoosini tai analyysini tämän hetken psyykkisestä tilasta on olennaisesti sidottu tuottavaksi tulemiseen, ihmismielen tuottavuuteen. Viimeisten 30 vuoden digitaalisen vallankumouksen, työn kognitiivisaation ja verkottumisen pääasiallinen vaikutus on yksinkertaisesti se, että mieli, sielu, on pantu työhön. On patologinen kysymys, mitä tällöin tapahtuu mielen tasolla. Patologia on mielen nykytilan mutaatioiden tarkastelemisen pääasiallinen taso. Tosin patologia ei kuulu enää vain psykiatreille, psykoanalytikoille tai psykomillekään. Psykopatologioiden analyysi kuuluu poliittisille aktivisteille ja mikä tärkeintä tietokykytyön solidaarisuuden sisäiselle rakentamiselle. Psykopatologiaa ei ole enää olemassa kuten ennen, koska mielenveysongelmista on tullut tyystin poliittisia.”

Kun tietokykymme tuotteet riistetään meiltä, kun mieleemme tuottavuus riistetään, kun meidät revitään irti toisistamme, mikä meitä pitää yhä paikallamme? Mikä siis estää tämän kognitariaatin tulivuorta purkautumasta?

”Prekaarisuus. Mitä prekaarisuus todella tarkoittaa? Prekaarisuus ei synny juridisista ja byrokraattisista vaikuttimista. Se ei tarkoita ainoastaan, ettemme voi allekirjoittaa elämäämme turvaavia sopimuksia. Se on marginaalinen ongelma. Todellinen ongelma voidaan purkaa seuraaviin osiin. Yksi: Meillä ei ole enää omaa aikaa. Husserlilaisin termein sanoisin, että *Lebenswelt* ei ole nykymenten käsillä. Ei ole enää maailmaa elämää varten, koska elämämme ei kuulu itsellemme. Se on tavallaan subjektimme ajassa, jonka pääoma voi napata matkapuhelimen kautta, yksi hetki, yksi kuukausi, yksi vuosi kerrallaan, kunnes emme enää ole olemassa. Tämä on työn depersonalisaatiota, joka halvaannuttaa subjektivaation. Kaksi: Emme enää kykene tapaamaan ihmistä toista kertaa. Työmarkkinoista on tullut kuin valtameri, jossa kaksi pisaraa eivät koskaan tapaa toista kertaa. Prekaarisuudessa maailmassa on aivan yksin, ja juuri yksinäisyys on prekarisaation päätekijä. Yksinäisyys tuo mukanaan psykopatologioita, se luo kilpailua, ja etenkin se luo poliittisen halvaantumisen tilan, koska emme enää voi luoda solidaarista yhteisöä.”

Koska et voi koskaan tavata ihmistä uudestaan, et koskaan koe todell...

”Niin, niin juuri. Tällöin yhteisö näyttäytyy meille uudestaan pakkomielteenä, rasismina, alueina, valtiona, aggressiivisina yhteisöinä. Meillä ei voi enää olla eroottista yhteyttä, koska emme tapaa ketään kahdesti. Sitten pitää kuvitella yhteisö. Olemme pohjoisenliittolaisia (italialainen oikeistopuolue Lega Nord), olemme katolilaisia, olemme muslimeja, olemme suomalaisia, olemme italialaisia. Tämä on pakkomielle, jolla ei ole ruumiillista tai eroottista todellisuutta. Miten tämän sanoisin? Esimerkiksi: mitä minulle merkitsee olla italialainen? Ei mitään! Istua tässä satamassa ihmisenä kanssasi merkitsee sentään jotain. Juuri tämä ”jotain” on kadonnut prekaarisuuden kentässä.

Hän näyttää odottavan myös bussia. Oletteko tekin odottamassa bussia, pitääkö jo mennä?”

Perheenäiti: Odotan kyllä, mutta ovet ovat vielä suljetut.

”Mainiota, tänään pidän suljetuista ovista.”

Vastarinta ja uusi Eurooppa

Mitkä olisivat sitten ihmisten tapaamisen, yhteistyön ja vastarinnan (*resistance*) konkreettisia, peräänkuulluttamiasi hitaita tiloja nykyisin?

”Tiedätkö, en pidä sanasta *resistance*. Olkaamme varovaisia kuitenkin. Gilles Deleuze sanoo, että elämä on olennaisesti pahan vastustamista. Kunnioidan tätä näkemystä ja olen samaa mieltä. Mutta vastustaminen ja vastarintakin on pakkomielleenä vaarallista. Mitä tapahtuu, kun ei voikaan enää vastustella? Hmm, sanotaan vaikka niin, että vastarinta on hyvä, mutta keräilijäksi tuleminen on parempi. Pakeneminen, Deleuze sanoo myös, ettei pakenemista pidä pelätä. Pakene! Pakeneminen antaa mahdollisuuden keräillä itselleen uusia aseita, löytää uusia alueita, uusia maita, uutta mielikuvitusta. Juuri prekaarisuuden kentällä vastarinta toisiaan vastaan asettuvina rintamina on häviämistä. Pakeneminen on hyvä, koska siihen sisältyy työnteon sfäärin hylkäämisen mahdollisuus ja uusien tilojen luomisen ajatus.”

Pakopaikat eivät ole työnteon paikkoja, vaan pikeminkin yhteistämisen, yhteisen kulutuksen, yhteisen mielikuvituksen ja niin edespäin. Tiedätkö, kyllä minä tiedän, että ihmiset todella tarvitsevat palkkansa, enkä halua suotta fantasioida. Tulon löytäminen ja hankkiminen nykyisin tarkoittaa aina kulutusodotusten muutosta. Että muuttaisimme tapamme ajatella yksityisestä kuluttamisen tavasta kohti jotakin muuta. Miksi sinulla on auto? Voisit jakaa autosi, ajat sillä pari tuntia päivässä, joten et tarvitse autoa. Tarvitset ehkä kahdeksasosa-auton. Miksi tarvitset asunnon? Todella tarvitset huoneen ja keittiön, joten jaa asuntonsi. Näetkö, mitä tämä paljastaa? Se paljastaa, että olemme paljon vahvempia kuin uskallamme ajatellakaan. Luulemme tarvitsevamme talon ja oletamme, että sen saadaksemme meidän täytyy hyväksyä mitä kiristystä hyvänsä. No, koska emme todella tarvitse taloa, emme myöskään hyväksy minkäänlaista kiristystä. Vastaus ei ole asettua kasvokkain ja vastakkain, vaan paeta ja luoda tiloja – ehkä vastarinnan tiloja, kenties vetäytymisen, ehkä toisenlaisen tuotannon – maailman keksimisen tiloja.

Onko työn vaatimisen aika viimein siis ohi?

”Niin, Eurooppahan on romahtamassa näillä hetkillä, se on selvää. Saksalaiset eivät halua enää pysyä samassa Euroopassa Kreikan kanssa. Hehän ovat toki oikeassa. Miksi kreikkalaiset haluaisivat maksaa saksalaisten pakkomielleisen kuluttamisen? Miksi saksalaiset haluaisivat maksaa laiskojen kreikkalaisten viulut?”

Se on helppo ymmärtää.

”Niin on. Ja se on hullua, koska fasismi nostaa päänsä lähivuosina. Jos Eurooppa romahtaa, seuraavien vuosien

elämäntapa on käytännössä etninen sisällissota. Toistan vielä, että Eurooppa on todella särkymässä pirstaleiksi. Siksi meidän tehtävämme autonomisina tietokykytyöläisinä on jälleenrakentaa Eurooppa nolasta. Rakentaa se Keskuspankin yksinvaltiuden ulkopuolelle ja sitä vastaan. Kysyit aiemmin, mitä tämä tila voisi käytännössä olla. Se tarkoittaa perustulon mahdollisuutta koko maanosassa, Helsingistä Sevilleen, Lontoosta Thessalonikiin, sama tulo kaikille ihmisille, jotka elävät, ajattelevat ja kuvittelevat. Näin Eurooppa tehdään uudelleen. Syntymässä oleva Eurooppa ei enää perustu protestanttiselle rikolliselle pakkomielleelle, joka pakottaa työhön, kilpailuun ja tuottavuuteen, vaan aitoon ja elävään mahdollisuuteen tietämisestä, tiedon jakamisesta, tiedon rikkaudesta ja tyystin toisenlaisiin odotuksiin mitä tulee kuluttamiseen. Me emme todellakaan tarvitse kaikkea tätä paskaa! Me emme tarvitse kaikkia näitä hyödyttömyyksiä! Me tarvitsemme paljon lisää aikaa.”

Omaa aikaa.

”Vapaa-aikaa! Aikaa joka on vain nauttimista, tietoa, lukemista varten. Aikaa matkustaa lentämättä, noin esimerkiksi. Se on vapautta, se on häiriö.”

Kuitenkin puhe vaikkapa perustulosta esimerkiksi Suomessa tuntuu valtakunnanpolitiikan tasolla olevan täysin mahdotonta myös vasemmistopuolueille, jotka ovat edelleen fiksoituneita vanhaan työhön.

”He eivät pysty ajattelemaan perustuloa. He ajattelevat, että jos haluaa elää ja työskennellä täällä, pitää omaksua heidän kuvansa työstä. Heidän mielikuvituksen ajatuksensa on erittäin, erittäin huono ajatus. Kiistämättähän kaikkein luovim ja tuottavin voima maailmassa on juuri mielikuvitus. Todella, me olemme työskennelleet aivan liikaa viimeisten kolmen vuosikymmenen ajan. Itse asiassa olemme rehkinneet liikaa viimeiset 500 vuotta. Olemme ylikyllästäneet maailman hyödykkeillä, sekä materiaalisilla että immateriaalisilla. Nyt tarvitsemme mielikuvitusta, joka antaisi tämän ylijäämän aivan kaikkien käytettäväksi. Yksinkertaisesti rikkauten jakaminen on ongelma, ei sen tuottaminen. Jälleen kerran se on mielikuvituksen ongelma, koska rikkauten uudelleenjakaminen tarkoittaa uudenlaista aistillista suhdetta tavaroihin, kehoomme, sydämeemme, aikaan ja kaikkeen. Katsos nyt, tämä ei ole retoriikkaa. Tämä ei ole vain retoriikkaa! Toistan vielä, kaupunki on täynnä esimerkiksi autoja vain odottamassa, että joku ajaisi niitä. Annetaan autojen avaimet kaikille, niin että ne liikkuvat tarpeen mukaan ja jokainen omistaa kaupungin jokaisen auton. Onko se hullua? Minusta se on ehdottoman järkevää, kyse on vain mielikuvituksesta.”

Niinhan sitä sanotaan, että muuttaakseen jotain on ajateltava mahdotonta.

”Mielikuvitus koskee mahdollista. Mahdoton... mikä tahansa näyttäisikin mahdottomalta nykyisen järjestyksen puitteissa, on mahdollista.”

Laivabussin laiturille vievät liukuovet avautuvat. ”Tavataan uudestaan!” Se on mahdollista.